

ANNALES SCIENTIA POLITICA

Vol. 6, No. 1, 2017

MARCHEVSKÝ, O. – ZAN, M. P.: Professional ethnics theatres in Slovakia and Ukraine. *Annales Scientia Politica*, Vol. 6, No. 1 (2017), pp. 63 – 76.

Abstract:

The presented article aims on introducing the pre-conditions, existing state and perspectives for further development of professional ethnic theatres in Slovakia and Ukraine. Theatres, and its ethnic representations, are the most cultivated and most moderate forms of political and civic engagement. This study is an insight into the legislative norms determining the conditions and possibilities for the functioning of ethnics professional theater groups. This insight is based on the norms of EU, the Constitution of SR and UA, and individual legal norms on the level of local public administration. The study also describes how the funding mechanism of these theatres works.

Keywords:

Ethnic theatres, Ethnic group, Ethnic relations, Slovakia, Ukraine.

ONDREJ MARCHEVSKÝ – MICHAILO PETROVYČ ZAN

Institute of Political Sciences
Faculty of Arts
University of Prešov
Slovak Republic
E-mail: ondrej.marchevsky@unipo.sk

Department of Political Science and Public Administration
Faculty of Social Sciences
Uzhhorod National University
Uzhhorod
Email: mykhaylo.zan@uzhnu.edu.ua

PROFESIONÁLNE DIVADELNÉ SÚBORY NÁRODNOSTNÝCH MENŠÍN NA SLOVENSKU A UKRAJINE

ONDREJ MARCHEVSKÝ – MICHAILO PETROVYČ ZAN

Institute of Political Sciences
Faculty of Arts
University of Prešov
Slovak Republic
E-mail: ondrej.marchevsky@unipo.sk

Department of Political Science and Public Administration
Faculty of Social Sciences
Uzhhorod National University
Uzhhorod
Email: mykhaylo.zan@uzhnu.edu.ua

Abstract:

The presented article aims on introducing the pre-conditions, existing state and perspectives for further development of professional ethnic theatres in Slovakia and Ukraine. Theatres, and its ethnic representations, are the most cultivated and most moderate forms of political and civic engagement. This study is an insight into the legislative norms determining the conditions and possibilities for the functioning of ethnics professional theater groups. This insight is based on the norms of EU, the Constitution of SR and UA, and individual legal norms on the level of local public administration. The study also describes how the funding mechanism of these theatres works.

Keywords:

Ethnic theatres, Ethnic group, Ethnic relations, Slovakia, Ukraine.

Úvod

Predkladaná práca vystupuje pred čitateľa s ambíciu predstaviť stručnú historickú sondu, existujúci stav a postavenie divadelných súborov národnostných menšín, ktoré pôsobia na území Slovenskej republiky a Ukrajiny čoby jej východného suseda a zároveň štátu, ktorý spomedzi všetkých susediacich štátov nie je členom EÚ. Práca pojednáva o význame týchto umeleckých telies, ich profesionálnej činnosti v kontexte spoločenského a politického života.

Centrálnym predmetom záujmu je pohľad na legislatívne rámce, ktoré sa vzťahujú na činnosť a financovanie týchto umeleckých súborov. Nosne je práca tvorená na základe štúdiá a posúdenia tých základných normatívnych rámcov, ktoré sa vyjadrujú k činnosti divadelných súborov národnostných menšín počnúc medzinárodnou úrovňou, legislatívou EÚ cez národné rámce Slovenskej republiky

a Ukrajiny až po úpravu vzťahov na úrovni samosprávy.

Spoločenský a politický význam divadiel národnostných menšín

Prečo práve pozornosť na divadlo? Je to totiž najkultivovanejšia forma prejavu verejnej zaangažovanosti. Je arénou, kde je zaangažovanosť vo vzájomnej interakcii medzi protagonistami, hercami, divadelníkmi, umelcami a recipientmi, divákmi.

Hovoriac v schillerovských intenciách nie je možné nesúhlasiť, že divadlo je morálnym ústavom, ba je možné dodať, že predstavuje najumiernenejší prejav občianskej aktivity a reflexie spoločenského diania.

Od tohto predpokladu sa bude odvíjať aj ďalšia štruktúra práce. Bude bližšie predstavená funkcia a zmysel divadelného umenia v jeho národnostnom profesionálnom prevedení. Následne budú predstavené, vymenované takéto umelecké súbory na Slovensku a Ukrajine. Rovnako v kontexte oboch krajín budú predstavené legislatívne rámce ich fungovania. Odvodené budú návrhy pre možné napredovanie a rozvoj tak v umeleckej ako aj legislatívnej a praktickej rovine.

Úvodnú otázku by bolo možné ešte modifikovať a opýtať sa: Prečo národnostné divadlo? Tu je možné odpovedať slovami jedného z popredných predstaviteľov národnostného divadla na Slovensku Ivana Hryca-Dudu, ktorý svoj postoj, so špecifickým skloňovaním pojmu národný ako národnostný no zároveň aj celonárodný, sformuloval takto: „Význam národných divadiel si hlboko uvedomovali kultúrni dejatelia všetkých národov. Vo vytvorení samostatného národného divadla videli uskutočnenie duchovnej suverenity národa, a preto tieto divadlá vznikali často za cenu veľkých obetí, ochotne prinášaných na oltár služby národnej kultúre“ (cit. podľa Pukan, 2007, s. 15). Tento významný predstaviteľ národnostného divadelného života bezprostredne reflektuje aj rozmer občianskej interakcie a kultivácie, ktorú tento formát umeleckej činnosti prináša, zdôrazňuje: „Dnes nie je divadlo chrámom, slúžiacim iba duchovným potrebám nepatrného počtu vyvolených, v našich časoch divadlo musí slúžiť ako prostriedok šírenia kultúry medzi masami ľudu, musí byť ohniskom, rozhrieva-

júcim srdcia celého národa“ (cit. podľa Pukan, 2007, s. 15). Výhrada jazykovej „obmedzenosti“, tak často spájaná s pôsobením národnostných divadiel, funguje akosi pospolitito ako silný argument pre znevažovanie či redukovanie významu a hodnoty národnostného divadla. Vo vzťahu k tejto poznámke naberajúcej argumentačnú váhu je možné formulovať protiarumentáciu, ktorej nosnou myšlienkou môže byť práve tá, formulovaná Mironom Pukanom v kontexte umeleckého prejavu národnostných divadiel: „Ide totiž o divadlo prekračujúce svojou umeleckou výpoveďou jazykovú bariéru a jeho poetika je komunikatívna pre diváka patriaceho do akéhokoľvek národného, národnostného či etnického zoskupenia“ (Pukan, 2007, s. 5)¹.

To, čo by sme mohli nazvať akousi konštantou divadla, je práve to osvetové pôsobenie a zainteresovanosť do spoločenského života, ktorej význam nekončí národnosťou či etnikom, no kreuje tradície a identitu celého národa či kultúrneho okruhu, koloruje jeho obraz v bohatých farbách. Ich základňou by mali byť ich regióny, no význam býva často medzinárodný, sú tým čo s podporou regiónu, lokálnych oficiálnych inštitúcií, samosprávy môže podporovať kulturotvorný proces v oveľa širšom meradle.

Profesionalita sa pri týchto aktivitách stáva mimoriadne dôležitou. Obdivuhodný je entuziazmus a autentický záujem, s ktorých od nepamäti pristupovali amatérski divadelníci k svojim výkonom na javisku. Existencia bohatšej amatérskej divadelníckej scény, má ale často za následok to, že sa štiepia talentovaní umelci do jednotlivých súborov. Umožnenie fungovania a podpora môže ponúknuť aj to, že profesionálny súbor v sebe môže združovať tých najlepších, ktorý by sa pri amatérskom či poloprofesionálnom rozštiepení mohli strácať v množstve súborov, ako na to poukazuje Himič (2014) vo svojej práci o divadelných súboroch v období 1. ČSR. Je potrebné zdôrazniť spoločne s Himičom, že toto spojenie je efektívne a výhodné tak po umeleckej stránke ako aj finančnej. V tejto podpore by mala významnú úlohu zohrávať štátna a hlavne samosprávna pomoc.

¹ Pozri taktiež Knopová, E.: Etnické a sociálne premeny mikroregiónu Tekova zachytené v tvorbe Divadla Poťah. Slovenské divadlo. roč. 63, č. 2, 2015, s. 81 – 99.

Divadlá národnostných menšín na Slovensku a v Ukrajine

Na území Slovenskej republiky pôsobia štyri profesionálne divadelné súbory národnostných menšín. Sú nimi: rómske národnostné divadlo Romathan v Košiciach. Na šírení umenia maďarskej menšiny a maďarského jazyka v priestore dramatického umenia sa podieľajú divadlo Thália taktiež z Košíc a Jókaiho divadlo v Komárne. Kultúru Ukrajincov a Rusínov prezentuje Divadlo Alexandra Duchnoviča v Prešove. Okrem týchto súborov je len pre ozrejmienie situácie možné spomenúť aj dva profesionálne umelecké súbory Poddukelský umelecký ľudový súbor a Mladé srdcia (Ifjú Szivek). S výnimkou Ifjú Szivek sú všetky tieto súbory zriaďované priamo príslušnými samosprávnymi krajmi na základe zriaďovacích listín, ktorých štruktúra a obsahové zameranie budú predmetom charakteristiky. Ifjú Szivek je zriadený pri Úrade vlády Slovenskej republiky.

Ukrajina, podobne ako Slovenská republika, je v kontexte skladby obyvateľstva, typickým multietnickým štátom. Na základe posledného sčítania obyvateľstva z roku 2001, ukrajinské etnické jadro predstavuje 77,8 % (37,5 mil.) z celkového počtu 48,457 mil. obyvateľov. Najpočetnejšiu národnostnú menšinu predstavujú Rusi (8,3 mil. obyvateľov, alebo 17,3 %). K národnostným menšinám, početnosť ktorých prevyšuje 200 obyvateľov, patria Bielorusi, Moldavčania, Krymskí Tatári a Bulhari; k tým, početnosť ktorých je vyššia ako 100 tisíc obyvateľov patria – Maďari, Rumuni, Poliaci a Židia; k tým, početnosť ktorých je vyššia ako 50 tisíc obyvateľov patria – Arméni, Gréci a Tatári; k tým, početnosť ktorých je vyššia ako 30 tisíc obyvateľov patria – Rómovia, Azerbajdžanci, Gruzínci, Nemci a Gagauzi¹. Vyššie uvedených šestnásť etnických spoločenstiev v percentuálnom vyjadrení predstavuje 4,2 % celkového počtu obyvateľov Ukrajiny a žijú roztrúsené v mestskom prostredí avšak vytvárajú aj kompaktné komunity v dedinskom prostredí. Vďaka takejto multikultúrnej štruktúre obyvateľstva Ukrajiny, vznikla aj potreba národnost-

ných médií, škôl, kultúrnych inštitúcií a hlavne divadiel.

Je dôležité poznamenať, že prvé národnostné divadlá vznikali ešte v období tzv. korenizácie² a formovania národnostno-kultúrnej autonómie pre predstaviteľov najpočetnejších národnostných menšín Sovietskej Ukrajiny (20.-30. roky XX. stor.). Najplodnejšie sa vyvíjali židovské divadlá. Ako prvé bolo v roku 1925 otvorené v Charkove Židovské štátne divadlo. Následne v Kyjeve začali svoju činnosť profesionálne divadelné spoločnosti *Унзер вінкл* (Unser Winkel – Náš kútik), *Кунст вінкл* (Kunst Winkel – Kútik umenia), *Ідиш фольксбіне* (Jidish volksbiene – Židovská národná scéna), Štátne židovské divadlo, Židovské divadlo robotníckej mládeže, Židovské štátne divadlo mladého diváka a Židovské bábkové divadlo. V rokoch 1928-1941 v rámci Kyjevského štátneho hudobno-divadelného inštitútu M. Lysenka fungovala Židovská herecká fakulta. Okrem židovských profesionálnych divadelných kolektívov v tom čase úspešne pracovali aj poľské, bulharské a grécke štátne divadlá. V nasledujúcom období komunistickej vlády na Ukrajine (1940 – 1980), ako aj v celom Sovietskom Zväze, prevládla politika straníckej kontroly a rusifikácie. Rusifikácia viedla na konci 80. rokov k tomu, že v rámci Ukrajinskej sovietskej socialistickej republiky (USSR), ostalo ukrajinojazyčných menej ako 30 % divadiel.

Od začiatku 90. rokov minulého storočia sa začína občianska a etnokultúrna renesancia etnických spoločenstiev na Ukrajine. Najpočetnejšia ruská národnostná menšina získala fakticky „veľmi dobré dedičstvo“ z bývalej sovietskej éry a je najplodnejším reprezentantom etnickej palety profesionálnych divadelných kolektívov národnostných menšín Ukrajiny. V roku 1991 bolo zo 73 profesionálnych divadiel Ministerstva kultúry USSR ruských 16 a zo 118 divadelných štúdií bolo 94 ruských. Ruská kultúra sa najúspešnejšie rozvíjala v Krymskej autonómnej republike. V roku 2003

¹ Про кількість та склад населення України за підсумками Всеукраїнського перепису населення 2001 року. Dostupné na internete: <http://2001.ukrcensus.gov.ua/results/general/nationality/> [8/9/2016].

² Rus. коренизация. Korenizácie alebo politika korenizácie. Išlo o politickú kampaň započatú sovietskymi komunistami v roku 1923. Korenizácia je často spájaná s počiatkami stalinských represíí. Tento proces, ktorý si kládol za cieľ boj s buržoáznym nacionalizmom, realizoval rad politických zmien v oblasti osvedy a kultúry. Pokračoval do 30. rokov. 20. storočia. Pozri (Гусало, 2006).

zo štyroch štátnych divadiel dva hrali iba v ruskom jazyku (Gorkého ruské akademické dramatické divadlo a Republikové bábkové divadlo) a dva hrali čiastočne po rusky (Štátne ukrajinské hudobno-dramatické divadlo a Štátne krymskotatárske hudobno-dramatické divadlo).

Na začiatku tohto desaťročia kultúrno-umelecké potreby etnických Rusov uspokojovalo v mestách Ukrajiny viac ako 20 štátnych divadiel ruskej drámy. Medzi nimi najvýznamnejšie boli: Štátne akademické divadlo ruskej drámy Lesji Ukrajinky (Kyjev), Sevastopolské akademické ruské dramatické divadlo A. Lnačarského, Ruské dramatické divadlo Čiernomorskej flotily V. Lavreňova (Sevastopol'), Krymské akademické ruské dramatické divadlo M. Gorkého (Simferopol'). Luhanské oblastné ruské dramatické divadlo, Donecké akademické oblastné ruské divadlo mladého diváka (Makijivka), Donecké akademické oblastné dramatické divadlo Rádu Vďaky (Mariupol'), Charkovské akademické ruské dramatické divadlo A. Puškina, Dnepropetrovské akademické divadlo ruskej drámy (Dnepr), Odeské akademické ruské dramatické divadlo, Zakarpatské oblastné štátne ruské dramatické divadlo (Mukačevo). O ďalších je možné dočítať sa v práci Pekarčuka (Пекарчук, 2014). Okrem štátnych profesionálnych divadiel, má repertoár v ruskom jazyku 90 divadelných štúdií a 3 bábkové divadlá. Ďalších 25 divadelných štúdií hrá predstavenia v dvoch jazykoch – v ukrajinčine a v ruštine (Mazyka, 2012). Geografia ich dominantného pôsobenia zahŕňa mestá Kyjev a Sevastopol', Krymskú autonómnou republiku, Odeský, Luhanský, Donecký, Dnepropetrovský, Charkovský a Mykolajivský kraj (oblasť). Profesionálnym miestom, kde vznikala spolupráca medzi ruskými dramatickými divadlami z Ukrajiny a zo susedných štátov bol festival *Stretnutia v Odese*.

Okrem ruskojazyčných divadiel, na Ukrajine úspešne pracujú aj divadelné inštitúcie iných národnostných menšín: Krymskotatárske akademické hudobno-dramatické divadlo (Simferopol'), Poľské národné divadlo (Lvov), Zakarpatské oblastné maďarské dramatické divadlo (Berehovo), Kyjevské akademické hudobno-dramatické cigánske divadlo Romans (Kyjev), Židovské hudobno-dramatické divadlo Šolom-Alejchema (Kyjev), Chmeľnícke ži-

dovské divadlo *Bez líčenia*. V roku 2013 začalo pracovať Odeské bulharské dramatické divadlo. Už tradíciou sa stalo organizovanie medzinárodných divadelných festivalov národnostných menšín – židovských divadelných súborov *Blúdiate hviezdy* (Kyjev), rómskeho umenia *Amala* (Kyjev), festival poľského divadla (Lvov), *Krymská archa* (v rámci Krymskotatárskeho akademického hudobno-dramatického divadla v Simferopole).

Ako môžeme vidieť v základnej štruktúre inštitúcií, ktoré reprezentujú národnostné menšiny Ukrajiny, výrazným spôsobom dominujú práve ruské profesionálne kolektívy. To je ďalším dôkazom pre konštatovanie faktu, že neexistujú žiadne diskriminačné snahy vo vzťahu k Rusom na Ukrajine. Ba práve naopak, štát vo vysokej miere podporuje ich duchovno-kultúrny rozvoj. Zároveň nedávne udalosti, spojené s anexiou Krymu, existenciou vojnových aktivít v Luhanskom a Doneckom kraji (oblastiach) ako aj všeobecné zhoršenie vzťahov s Ruskou federáciou, sa odzrkadlili aj v oblasti národnostných divadiel na Ukrajine. Berúc do úvahy túto skutočnosť, multietnicitu divadelného kolektívu a jeho umeleckého repertoáru, divadelný súbor Zakarpatského oblastného štátneho ruského dramatického divadla sa 15. októbra 2014 rozhodol zmeniť svoj názov. V súčasnosti sa oficiálne volá Zakarpatské oblastné divadlo drámy a komédie, t. j. bez bývalej prepojenosti na ruskú národnosť¹. Musíme taktiež zdôrazniť, že práve toto divadlo bolo iniciátorom a organizátorom unikátneho Medzinárodného divadelného festivalu *Etno-Dia-Sféra*. V rámci tohto festivalu bolo odohratých desiatky divadelných predstavení, ktoré reprezentovali národnostnú kultúru Rusov, Bielorusov, Tatárov, Maďarov a Rómov. V čase 20.-28. mája 2016 sa v Mukačeve uskutočnil už 17. festival etnických divadiel štátov SNŠ a Euroregiónu.

¹ Divadlo začalo svoju činnosť v auguste 1947 premiérou drámy *Veliteľ Suworov*. Režiroval ju hlavný režisér Bilhorod-Dnistrovského ruského dramatického divadla Hryhorij Hotavský, ktorý v roku 1946 spoločne s divadelným kolektívom prešiel na trvalo do Mukačeva.

Porovnanie legislatívnej úpravy a financovania činností divadelných súborov národnostných menšín na Slovensku a v Ukrajine

F. M. A. Voltaire vo svojom *Filozofickom slovníku* (1976) hovorí, že na prekonanie pliahy menom fanatizmus sú krátke zákony. Zdá sa, že zákony dokážu byť krátke aj na vykorenenie toho, čo všeobecne vnímame pozitívne, na vykorenenie národného, národnostného a etnického cítenia, povedomia. Táto nemožnosť vykorenenia, ktorá sa musí konfrontovať so zákonnou snahou o vykorenenie často vedie práve k tej pliahe, ktorú popisuje Voltaire, teda k fanatizmu. No otvorenosť, prijatie a umožnenie rozvíjania svojej kultúrnej, osvetovej a vzdelávacej činnosti v zákonných normách dokáže byť dobrým predpokladom pred vypuknutím tejto epidémie. Navyše môže mať výrazný prínos a nielen rozmer prevenčný.

Legálnosť konania je tým, čomu musí podliehať aj umelecká činnosť, aj tá, divadlá nevyvíjajú, by nemala stáť ani mimo a ani nad zákon. K tomuto zakotveniu a zároveň k zákonnej potrebe ochrany takejto činnosti vedú viaceré právne akty. „Legislatívny štít“¹ bude približený od tých najvšeobecnejších, bazových až po lokálne.

Spomedzi významných medzinárodných dokumentov zaväzujúcich v tejto oblasti je možné ako prvý uviesť *Rámcový dohovor na ochranu národnostných menšín*² (Rada Európy). Už v *Preambule* nachádzame: „Podpísané členské štáty Rady Európy a ostatné štáty, ktoré sú signatármi tohto rámcového dohovoru; ..., majú na zreteli, že otrasy v európskej histórii ukázali, že ochrana národnostných menšín je podstatná pre stabilitu, demokratickú bezpečnosť a mier na tomto kontinente; majú na zreteli, že vytvorenie ovzdušia tolerancie a dialógu je predpokladom pre to, aby sa mohla kultúrna rôznorodosť stať rovnako zdrojom

ako aj prostriedkom nie rozdeľovania, ale obohacovania každej spoločnosti“. Je badateľné, že všetky členské štáty si uvedomujú, aký význam pre formovanie a rozvoj spoločnosti v Európe majú národnostné menšiny a ich kultúrne osobitosti. Osobitosti, ktorých potlačanie či zámerná ignorancia môžu byť zdrojom konfliktov, no ktorých rozvoj v atmosfére tolerancie a vzájomného porozumenia môže posúvať život do nových rozmerov, obohatiť ho.

V *Európskej charte regionálnych alebo menšinových jazykov*³ presnejšie v jej Časti III Článku 12 Odseku 1 je možné nájsť formuláciu ďalšieho z takýchto záväzkov: „Vo vzťahu ku kultúrnym aktivitám a kultúrnym zariadeniam – najmä ku knižniciam, k videotékam, ku kultúrnym centram, k múzeám, archívom, akadémiám, divadlám a ku kinám, ako aj k literárnym dielam a ku kinematografickej produkcii, k ľudovému kultúrnemu prejavu, festivalom, ku kultúrnemu priemyslu vrátane, inter alia, použitia nových technológií – zmluvné strany sa zaväzujú, v rozsahu, v akom sú verejné orgány kompetentné, majú právomoci alebo zohrávajú v tejto oblasti nejakú úlohu: a, podporovať prejavy a aktivity charakteristické pre regionálne alebo menšinové jazyky, ako aj podporovať rozličné prístupy k dielam vytvoreným v týchto jazykoch; b, v rozličnej forme podporovať v iných jazykoch prístup k dielam vytvoreným v regionálnych alebo menšinových jazykoch napomáhaním a rozvojom prekladateľskej aktivity, dabingu, post-synchronizácie a výroby titulkov“. Za zmienku stojí taktiež nasledujúca formulácia bezprostredne súvisiaca s predošlými dvoma: „f, podporovať priamu účasť zástupcov užívateľov daného regionálneho alebo menšinového jazyka pri vytváraní kultúrnych zariadení a plánovaní kultúrnych aktivít“. Ide o jedno zo zásadných usmernení, ktoré sa bolo potrebné pretaviť aj do úrovne štátnych národných legislatívnych noriem Slovenskej republiky.

Na úrovni Slovenskej republiky je možné naznačiť rámce určujúce chod umeleckých

¹ Výraz použitý od Petra Himiča (2014)

² *Rámcový dohovor na ochranu národnostných menšín*, Dostupné na internete:

<http://old.culture.gov.sk/zahranicne-styky/zmluvna-zakladna/rada-europy/vykladova-sprava> [7/10/2016]. Za SR dohovor podpísaný 01. 02. 1995. NR SR vyslovila svoj súhlas s dohovorom uznesením č. 128 z 21. 06 1995 a prezident SR ho ratifikoval 14. 07 1995. Dohovor nadobudol platnosť 01. 02 1998.

³ *Európskej charte regionálnych alebo menšinových jazykov*, Dostupné na internete:

https://www.mzv.sk/zahranicna-politika/ludske_p-rava-narodnost-ne-mensiny_a-ochrana-mensinovyh-jazykov [7/10/2016].

a divadelných súborov počnúc Ústavou SR. V Druhej hlave, Štvrtom oddieli, Článku 34 stojí: (1) „Občanom tvoriacim v Slovenskej republike národnostné menšiny alebo etnické skupiny sa zaručuje všestranný rozvoj, najmä právo spoločne s inými príslušníkmi menšiny alebo skupiny rozvíjať vlastnú kultúru, právo rozširovať a prijímať informácie v ich materinskom jazyku, združovať sa v národnostných združeniach, zakladať a udržiavať vzdelávacie a kultúrne inštitúcie“. Za mimoriadne dôležité v tomto kontexte je možné považovať aj doplnujúce znenie: (3) „Výkon práv občanov patriacich k národnostným menšinám a etnickým skupinám zaručených v tejto ústave nesmie viesť k ohrozeniu zvrchovanosti a územnej celistvosti Slovenskej republiky a k diskriminácii jej ostatného obyvateľstva“. Ide o poukaz práve na to, že činnosti jednotlivých národností a etnických skupín by nemali, ba nesmú byť vzájomne sa vylučujúce alebo sa obmedzujúce. Je možné považovať to za kľúčovú by priam symptomatickú formuláciu, a to v tom zmysle, že akceptovanie takejto tolerantnosti a vzájomnej úcty, nie je ničím prirodzeným či všeobecne prijímaným, ale niečím, čo je potrebné normatívne ošetriť.

Bezprostredne k činnosti divadelných a umeleckých súborov sa vzťahuje Zákon NRSR č. 103/2014 Z. z.¹ o divadelnej činnosti a hudobnej činnosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov, v ktorom sú zásadné tieto časti a ich znenia. Ako prvý uvádzame Článok 1 § 3 odsek 2 a z neho vyberáme: „Ministerstvo na úseku divadelnej činnosti a hudobnej činnosti: (b) vedie evidenciu divadiel, evidenciu hudobných inštitúcií a evidenciu slovenských zvukových záznamov umeleckých výkonov; (g) poskytuje odbornú pomoc orgánom územnej samosprávy; (h) poskytuje plynulý a vyvážený rozvoj základných divadelných a hudobných druhov, poskytuje záväzné stanovisko k zlúčeniu alebo zrušeniu divadla alebo hudobnej inštitúcie, ktorej zriaďovateľom je samosprávny kraj alebo obec, ak ide o divadlo alebo hudobnú inštitúciu, ku ktorým prešla

zriaďovateľská funkcia z orgánu štátnej správy na samosprávny kraj alebo na obec; (i) poskytuje záväzné stanovisko k prevodu zriaďovateľskej pôsobnosti k divadlu alebo hudobnej inštitúcii zo samosprávneho kraja alebo obce dohodom ma iného zriaďovateľa, ak ide o divadlo alebo hudobnú inštitúciu, ku ktorým prešla zriaďovateľská funkcia z orgánu štátnej správy na samosprávny kraj alebo na obec“. Tento zákon poukazuje na možné zriaďovateľské postavenie samosprávy, ktorá je následne v tomto zákone doplnená § 4 Samosprávna pôsobnosť na úseku divadelnej činnosti a hudobnej činnosti. V odseku 1 stojí: „Samosprávnu pôsobnosť na úseku divadelnej činnosti a hudobnej činnosti vykonáva (a), samosprávny kraj; (b), obec“.

Následné doplnenie, vzťahujúce sa bezprostredne k postaveniu samosprávneho kraja, nachádzame v Odseku 2 „Samosprávny kraj na úseku divadelnej činnosti a hudobnej činnosti (a) zriaďuje, zlučuje a zrušuje divadlá alebo hudobné inštitúcie; (b) podporuje vybrané okruhy divadelných aktivít alebo hudobných aktivít poskytovaním účelových prostriedkov; (c) kontroluje dodržiavanie hospodárnosti, efektívnosti, účinnosti a účelnosti pri hospodárení s verejnými prostriedkami v ním zriadených divadlách a hudobných inštitúciách; (d) vykonáva kontrolu dodržiavania účelu použitia verejných prostriedkov a osôb, ktorým boli poskytnuté verejné prostriedky na vybrané druhy divadelných aktivít alebo hudobných aktivít; (e) v odbornej oblasti spolupracuje s ministerstvom.

O špecifikácii úkonov hovorí Odsek 4: „Zriaďovateľ divadla alebo hudobnej inštitúcie podľa odsekov 2 a 3 je povinný oznámiť zriadenie alebo zrušenie divadla alebo hudobnej inštitúcie ministerstvu do 30 dní od ich zriadenia alebo zrušenia“, doplnením je následne Odsek 5: „Zriaďovateľ divadla alebo hudobnej inštitúcie podľa odsekov 2 a 3 je povinný vyžiadať si pred zrušením alebo zlúčením divadla alebo hudobnej inštitúcie pred prevodom zriaďovateľskej funkcie k nim dohodom na iného zriaďovateľa záväzné stanovisko ministerstva, ak ide o divadlo alebo hudobnú inštitúciu, ku ktorým prešla zriaďovateľská funkcia z orgánu štátnej správy na samosprávny kraj alebo obec. Rozhodnutie o zrušení alebo zlúčení divadla alebo hudobnej inštitúcie alebo

¹ Zákon č. 103/2014 Z. z. o divadelnej činnosti a hudobnej činnosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov, Dostupné na internete: <http://www.culture.gov.sk/ministerstvo/legislativa/pravne-predpisy-v-oblasti-kultury-19b.html> [7/10/2016].

o prevode zriaďovateľskej funkcie i ním vydané v rozpore so stanoviskom ministerstva je neplatné“.

O pôsobnosti orgánov samosprávy vo vzťahu k divadlám vypovedá § 6 Divadlo alebo hudobná inštitúcia v pôsobnosti orgánov územnej samosprávy. V Odseku 1: „Samosprávny kraj alebo obec môže zriadiť divadlo alebo hudobnú inštitúciu ako príspevkovú alebo rozpočtovú organizáciu“. V kontexte slovenských národnostných divadiel je trendom fungovania a finančného zabezpečenia ich postavenie ako príspevkových organizácií, o čom bude ešte poskytnutá informácia. Vo vzťahu k charakteristike práce poskytuje určujúce informácie aj Odsek 2: „Divadlo a hudobná inštitúcia v zriaďovateľskej pôsobnosti orgánov územnej samosprávy sú povinné poskytovať na vyžiadanie vybrané informácie o činnosti svojmu zriaďovateľovi, ministerstvu alebo ním poverenej právnickej osobe“, doplnenie o rozsahu poskytovaných informácií určuje Odsek 3: „Rozsah vybraných informácií, ktoré môže ministerstvo požiadať podľa Odseku 2 a podľa ... ustanoví všeobecne záväzný právny predpis, ktorý vydáva ministerstvo“.

O prepojení na legislatívu platnú v Európskej únii referuje § 17 Záverečné ustanovenie: „Týmto zákonom sa preberajú právne záväzné akty Európskej únie ...“.

Ako už bolo uvedené, národnostné divadlá sú zriaďované samosprávnymi krajinami prostredníctvom zriaďovacej listiny. V súlade s platnou legislatívou je formálna stránka zriaďovacej listiny a jej štruktúra ako dokumentu nasledujúca¹:

Rozhodnutie

- Uvedené zákony v súlade s ktorými je divadlo zriadené.
- Názov a sídlo organizácie - divadla, ktorá sa zriaďuje.

I. Vymedzenie základného poslania a predmetu činnosti, ďalej štruktúrované do bodov: 1, 2, 3 a body - ak je to potrebné - sú následne delené do odsekov: a, b, c

II. Forma hospodárenia

III. Štatutárny orgán - je ním spravidla riaditeľ divadla.

IV. Vecné a finančné vymedzenie majetku. Divadlo je vymedzené ako právny subjekt

hospodáriaci s majetkom, ktorý je upravený v osobitom protokole.

V. Doba, na ktorú sa organizácia zriaďuje. Na dobu neurčitú od platnosti zriaďovacej listiny.

VI. Záverečné ustanovenie - vypovedá platnosť predchádzajúcich dokumentov a organizačných materiálov, ktoré určovali chod divadla.

Zákony zahrnuté v zriaďovacej listine § 21 a § 23 Zákona NRSR č. 303/1995 Z. z. o rozpočtových pravidlách. Tento zákon bol zrušený zákonom, ktorý je priblížený v texte (teda Zákonom NRSR č. 103/2014 Z. z. o divadelnej činnosti a hudobnej činnosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov.) § 12 ods. 3 Zákona NRSR č. 384/1997 Z. z. o divadelnej činnosti v znení č. 416/2001 Z. z. o prechode niektorých pôsobností z orgánov štátnej správy na obce a vyššie územné celky a v súlade so zákonom č. 302/2001 Z. z. o samospráve a vyšších územných celkov.

Medzi obsahové špecifiká tejto Zriaďovacej listiny patrí aj to, medzi základné poslanie a predmet činnosti okrem iných aktivít patrí aj prepravná činnosť či požičiavanie kostýmov. Všetko v intenciách bodu 1 Zriaďovacej listiny.

Zmluvnými stranami sú divadlo a príslušný samosprávny kraj.

Ústavnou normou, ktorá umožňuje fungovanie divadelných inštitúcií národnostných menšín, je čl. 10, ktorý chráni právo na „slobodný rozvoj, využívanie a ochranu ruského jazyka a iných jazykov národnostných menšín na Ukrajine“². O tomto sa taktiež hovorí v *Základoch zákonov Ukrajiny o kultúre* (čl. 4)³. Na základe zákona *O národnostných menšinách na Ukrajine* štát garantuje všetkým národnostným menšinám právo na národnostno-kultúrnu autonómiu, ktorá zahŕňa aj uspokojenie potrieb v oblasti umenia (čl. 6)⁴.

² Конституція України (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141). Dostupné na internete:

<http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%B A/96-%D0%B2%D1%80> [8/9/2016]

³ Основи законодавства України про культуру, Dostupné na internete:

<http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2117-12> [7/10/2016].

⁴ Закон України «Про національні меншини в Україні» Dostupné na internete:

¹ Rámcovou predlohou bola zriaďovacia zmluva priamo jedného z národnostných divadiel.

Základným právnym dokumentom pre fungovanie divadelných kultúrnych inštitúcií je Zákon Ukrajiny *O divadlách a správe divadiel* č. 2505-IV z 31. mája 2005. V dikcii tohto zákona a hlavne jeho čl. 7, dôvodom pre vznik divadiel je „sociálno-ekonomické, národnostné (zvýraznenie naše), kultúrno-umelecké potreby regiónov a dostatočné umelecké, kádrových a materiálno-technické možnosti“¹. Je pozoruhodné, že zmena „žánrovej orientácie, jazykového statusu (zvýraznenie naše) divadla“ je možné iba so súhlasom Ministerstva kultúry Ukrajiny (čl. 16).

Divadelné inštitúcie Ukrajiny vznikajú a realizujú svoju činnosť vo forme štátneho alebo komunálneho vlastníctva. Divadla, ktoré vzniknú ako súčasť podnikov, inštitúcií, organizácií či učebných inštitúcií, nepodliehajú štátnej registrácii (čl. 9 spomínaného zákona).

Ústredným orgánom výkonnej moci, ktorý zabezpečuje formovanie štátnej politiky v oblasti kultúry a umení je Ministerstvo kultúry Ukrajiny. Práve v rámci tohoto ministerstva sa: 1) formuje štátna politika v oblasti divadiel a ich správy; 2) realizuje organizačno-metodické vedenie správy divadiel; 3) formujú požiadavky ohľadom štátneho štatistického zisťovania divadiel a ich činností; 4) vytvárajú špecializované organizačné štruktúry pre vedecko-metodické a materiálno-technické zabezpečenie divadiel; 5) organizujú vedecké výskumy v oblasti divadelnej vedy; 6) realizuje štátna politika v oblasti divadla a správy divadiel; 7) organizuje výuku a odbornú predprípravu hereckého a u umeleckého personálu divadiel; 8) realizuje kontrola činnosti divadiel, ktoré sú zriadené a sú vo vlastníctve štátu alebo v komunálnom vlastníctve (čl. 18 Zákona).

Na druhej strane orgány štátnej správy (oblastné štátne administrácie) a orgány miestnej samosprávy (oblastné rady) spoločne z inými zriaďovateľmi sa podieľajú na koordinácii činnosti štátnych a komunálnych divadiel v súlade s právnymi predpismi (čl. 19 Zákona). Napríklad Zakarpatské oblastné maďarské dramatické divadlo ako právnická osoba, je neziskovou kultúrnou inštitúciou, existujúcou vo

forme komunálneho vlastníctva, ktorá podlieha odboru kultúry Zakarpatskej oblastnej štátnej administrácie (rozhodnutie výkonného výboru Zakarpatskej oblastnej Rady ľudových poslancov č. 702 z 4. decembra 2008).

Priame vedenie akejkoľvek divadelnej kultúrno-umeleckej inštitúcie na Ukrajine sa realizuje prostredníctvom riaditeľa (generálneho riaditeľa) a umeleckého vedúceho (alebo hlavného režiséra), ktorý získava zmluvu na dobu piatich rokov.

V otázke financovanie, ako to bolo už uvedené, predstavujú v prostredí Slovenskej republiky národnostné divadlá príspevkové, nie rozpočtové organizácie. Na financovaní sa podieľajú aj tržby získané z predaja vstupeniek na predstavenia a to približne vo výške 10 % zo všetkých príjmov divadla.

Súčasťou možného financovania sú aj sponzorské dary, ktoré ale nepredstavujú zásadnú časť príjmov národnostných divadiel.

Jednou z možností financovania je aj podpora Úradu splnomocnenca vlády SR pre národnostné menšiny, ktorý funguje pri Úrade vlády Slovenskej republiky. V kompetencii tohto úradu je poskytovanie finančných grantov na činnosť a podporu jednotlivých tvorivých činností.

Ďalšou z možností financovania národnostných divadiel a podpory ich tvorivých činností je Fond podpory kultúry zriaďovaný priamo Ministerstvom kultúry Slovenskej republiky. Na základe vypracovaných žiadostí poskytuje finančnú podporu tvorby.

Špecifickým spôsobom, ktorým je možné prispieť k financovaniu chodu a k podpore tvorivej činnosti národnostných divadiel je fungujúce občianske združenie. Takáto organizácia na základe žiadosti a jej následného schválenia môže každoročne žiadať platcov dane o poukázanie 2 % z daní vo svoj prospech. Tento príjem predstavuje najmenšiu časť príjmov divadiel.

Financovanie divadelných inštitúcií na Ukrajine, vrátane národnostných, upravuje Časť 3 *Financovanie a hospodárska činnosť divadiel* (čl. 14-17) Zákona Ukrajiny *O divadlách a správe divadiel*. Zákon definuje 5 finančných zdrojov pre divadlá: 1) štátny rozpočet Ukrajiny; 2) rozpočet Krymskej autonómnej republiky; 3) miestne rozpočty; 4) financie podnikov, inštitúcií, organizácií, občan a občianskych zdru-

<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2494-12>
[7/10/2016].

¹ Закон України «Про театри і театральну справу», Dostupné na internete:

<http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2605-15>
[7/10/2016].

žení; 5) doplnkové finančné zdroje, ktoré zákon nezakazuje (príjmy za lístky, príjmy za objednané práce, sponzorské príjmy a pod.).

Národnostné divadla majú právo realizovať jednak hlavné (umelecké, nekomerčné) ale aj doplnkové (komerčné) hospodárske aktivity. Majetok štátnych divadiel je vlastníctvom štátu a divadlá s ním môžu disponovať iba v rámci hospodárskej správy alebo v rámci právomocí operatívneho riadenia. Divadlá, ktoré sú financované zo štátneho rozpočtu alebo z miestnych rozpočtov, nie je možné privatizovať, zmeniť ich profiláciu alebo využívať na iné účely než na aké boli zriadené (čl. 16 Zákona).

Zdrojmi financovania Zakarpatského oblastného maďarského dramatického divadla sú najmä: 1) financie oblastného rozpočtu vyčlenené pre potreby divadla; 2) príjmy z poskytovania platených služieb; 3) príjmy z predaja lístkov na divadelné predstavenia; 4) príjmy a majetok získané za práce, ktoré realizuje divadlo na objednávku právnických a fyzických osôb; 5) príjmy z realizácie suvenírných produktov a vydavateľskej činnosti zameranej na dejiny, teóriu a divadelnú prax; 6) príjmy získané za video a foto snímky, rozhovory realizované pri dodržaní autorských práv a (alebo) podobných práv a noriem Civilného kódexu Ukrajiny; 7) odmena (kompenzácia) za využitie majetkových práv duchovného vlastníctva, ktoré patria divadlu a boli poskytnuté v rámci špeciálne zmluvy; 8) sponzorské príjmy, dary, dobrovoľné príspevky v zahraničnej mene od podnikov sídla ktorých sú mimo Ukrajiny (euro, US doláre, maďarské forinty a pod.); 9) iné zdroje ktoré nezakazuje zákon. Výrazná časť takýchto príjmov od rok 1993 bola použitá na rekonštrukciu starej budovy v meste Berehovo na ul. Mukačevská 1, v ktorej sa nachádzajú priestory divadla¹. Z oblastného rozpočtu, poskytnuté zdroje postačujú iba na platy hercov. Z finančných dôvodov už dlhšiu dobu Berehovské maďarské divadlo využíva prax spoločných predstavení s maďarskou stranou. Umeleckými partnermi berehovčanov sa stali Debrecénske divadlo Nemzeti Színház Csokonai a Zámocké divadlo z mesta Gyula (Нитка, 2011). Táto politika viedla k značnej popularite divadla v zahraničí, v prvom rade na území

susedného Maďarska. Maďarské štátne ocenenie v oblasti divadla Jászai Mari, získal bývalý hlavný režisér divadla, zaslúžilý umelec Ukrajiny A. Vidňanskij, herci divadla Ž. Trill, N. Sič, A. Krištan, J. Rac.

Ako ukazuje prax, činnosť divadiel Ukrajiny vo finančnej rovine je stratová. Napríklad na udržanie divadiel v rokoch 2007-2008 a v II. kvartáli roku 2009 bolo z rôznych rozpočtov poskytnutých skoro 800 mil. hrivien (z toho zo štátneho rozpočtu viac ako 250 mil. hrivien, z miestnych rozpočtov – 530 mil. hrivien), pričom celkové príjmy z ich hlavnej činnosti predstavoval iba 155,2 mil. hrivien. Príjmy Národného akademického divadla ruskej drámy L. Ukrajinky tvorili z 80 % dotácie zo štátneho rozpočtu. Hrubý objem mzdového fondu v rámci rozpočtovej štruktúry divadiel predstavuje 70–80 % (Дмитренко, 2010).

Spolu s tým, pracovníci štátneho kontrolno-revízneho úradu Ukrajiny poukázali na celý rad porušení pri výpočte a vyplácaní miezd pracovníkov, absenciu štandardných zamestnaneckých noriem, nevytvorení náležitej kontroly zo strany vedenia divadiel pri realizácii podmienok dohôd v procese realizácie rekonštrukčných prác, ktoré viedli k navyšovaniu ich objemov a ceny, prenajímanie priestorov divadiel bez zmluvných dohôd a pod. (Дмитренко, 2010).

Vyriešenie finančných problémov podľa slov hlavného režiséra Zakarpatského oblastného divadla drámy a komédie (Mukačevo) Je. Tyščuka je možné prostredníctvom: 1) zapojenia sponzorských zdrojov pri vytvorení reklamnej produkcie a pri nadobúdaní dôležitého vybavenia (zvuk, svetlo, dekorácie a pod.); 2) výmeny skúseností medzi divadelnými režisérmi národnostných divadiel (napríklad medzi Divdlom Alexandra Duchnoviča v Prešove a Zakarpatským oblastným divadlom drámy a komédie z Mukačevo; 3) realizáciou profesionálnych vzdelávacích kurzov a pod.². Napríklad režisér z Mukačevo Je. Tyščuk je na Ukrajine všeobecne známy svojimi profesnými vzdelávacími kurzami *Biomechanika podľa metódy V. Mejercholda*, ktoré by stálo zato rozšíriť aj v najbližších susedných krajinách (Slovensko, Poľsko, Maďarsko, Rumunsko).

¹ Informácia od Márie Šjutev, vedúcej literárno-dramatickej sekcie Zakarpatského oblastného maďarského dramatického divadla (26. 7. 2016).

² Informácia od hlavného režiséra Zakarpatského oblastného divadla drámy a komédie (Mukačevo) Eugena Tyščuka (8. 9. 2016).

Takýmto spôsobom, v inštitucionálnej rovine, divadlá národnostných menšín na Ukrajine nemajú špeciálne, doplňujúce zvýhodnenia. Tieto, tak ako všetky divadelné inštitúcie, vznikajú a sú financované na základe Zákona Ukrajiny *O divadlách a správe divadiel*. Výsledkom politiky minulej sovietskej éry, sa na Ukrajina najdynamickejšie rozvíjajú ruské profesionálne divadlá. V priebehu posledných dvoch rokov sú niektoré, vďaka okupácii Krymu a vojnovým operáciám na Východe Ukrajiny, oddelené od ukrajinského kultúrno-umeleckého života.

Medzi predstaviteľmi najpočetnejších národnostných menšín na Ukrajine sú niektoré menšiny prakticky vylúčené z divadelného umenia (s výnimkou amatérskych divadiel). Ide o Bielorusov, Moldavčanov a Rumunov. Zároveň však vyvíjajú svoju divadelnú činnosť kultúrno-umeleckí odborníci medzi rómskou národnostnou menšinou (Kyjev), bulharskou menšinou (Odesa) a poľskou menšinou (Lvov). Dynamicky sa rozvíja divadelne umenie medzi maďarskou národnostnou menšinou s centrom v Berehove (Zakarpatská oblasť).

Záver

Pri posúdení činnosti profesionálnych divadelných súborov národnostných menšín na Slovensku a v Ukrajine je potrebné podotknúť, že tieto divadelné súbory pôsobia v oboch krajinách v multietnickom prostredí, kde sa prelínajú rôzne konfesijné, kultúrne i historické kontexty.

Prostredie ukrajinské, je vzhľadom na svoju výraznú etnickú pestrosť tak v historickom ako aj súčasnom kontexte bohatšie na zastúpenie národnostných menšín, ktoré svoju svojbytnosť, osobitosť ale aj spoločenskú zaangažovanosť vyjadrovali v podobe dramatického umenia na profesionálnej úrovni. Ako to je možné vidieť v nosných častiach tejto práce, Ukrajina bola zastúpená dramatickou tvorbou, ktorá bola z pohľadu národnostných menšín ruskej, poľskej, židovskej, bulharskej, krymskotatarskej, maďarskej ale aj gréckej proveniencie. V súčasnosti sa profesionálnou dramatickou tvorbou prezentuje hlavne ruská menšina, rómska, krymskotatarska, poľská, maďarská, bulharská a židovská. Mimo profesionálnej divadelnej tvorby sú v súčasnosti Bielorusi, Mol-

давčania a Rumuni. V slovenskom prostredí je národnostná dramatická tvorba spájaná dlhodobo s maďarskou, rusínskou, ukrajinskou a rómskou národnostnou menšinou.

Z historického uhla pohľadu je v oboch skúmaných a opisovaných prostrediach badateľné osnovanie profesionálnej divadelnej prezentácie a tvorby od počiatkov 20. rokov 20. storočia.

V legislatívnej rovine máme možnosť vidieť rozdiel v zriaďovateľskej pôsobnosti a legislatívnom rámci. Na Slovensku sú divadlá národnostných menšín v zriaďovacej pôsobnosti samosprávnych krajov. Ukrajinský kontext má v pozícii hlavného výkonného orgánu Ministerstvo kultúry, no oblastná a miestna administratíva sa podieľajú na koordinácii týchto činností v príslušnej oblasti Ukrajiny. Tento rozdiel súvisí bezpochyby s rôznou mierou decentralizácie, ktorá je medzi Slovenskom a Ukrajinou badateľná.

V otázke financovania je možné vidieť istú zhodu, a síce, že prostriedky na činnosť poskytované z verejných zdrojov v oboch krajinách nepokrývajú v plnej miere všetky výdavky. V tomto ohľade je mimoriadne invenčné Zakarpatské oblastné maďarské divadlo, predovšetkým v prípade tvorivej spolupráce s divadla v Maďarsku, ktoré zabezpečujú prísun prostriedkov na podporu umeleckej tvorby ale tiež na inú, infraštruktúrnu podporu. V tejto rovine by bolo možné ešte raz zdôrazniť vydavateľskú činnosť, ktorá je úzko spojená práce s dramatickým umením, jeho výskumom v historickom ale aj teoreticko-umeleckom rozmere.

V kontexte národnostných menšín sa žiada na tomto mieste formulovať ešte jednu poznámku. Je pomerne problematické vymedzenie takého zásadného pojmu akým je národnostná menšina. Zvláštnu snahu o isté elegantné východisko no a zároveň aj zdôraznenie problematickosti zachytáva aj táto formulácia z *Výkladová správa k Európskej charte regionálnych alebo menšinových jazykov*¹. V bode 18 nachádzame formuláciu: „Termín „menšina“ sa vzťahuje na situácie, ak jazykom hovoria osoby, ktoré nie sú koncentrované na špecifickej časti územia štátu alebo ak nimi hovoria skupina osôb, ktorá je síce koncentrovaná na časti územia štátu, ale je početne menšia ako obyvateľstvo tohto regiónu hovoriace majoritným ja-

¹ Výkladová správa k Európskej charte regionálnych alebo menšinových jazykov.

zykom štátu. Obidve prídavné mená sa teda vzťahujú na faktické kritériá a nie právne, v každom prípade sa vzťahujú na situáciu v danom štáte (napríklad menšinový jazyk jedného štátu môže byť v druhom štáte jazykom väčšiny).“ To je priestor na diskusiu a z nej plynúce zásadné riešenia. Zásadné kroky spojené s menšinou (a to nielen kultúrnou) politikou zásadne závisia od vymedzenia tohto pojmu. Možným stimulom smerom k riešeniam a otvorenosti na spoluprácu a aj integráciu by mohla byť myšlienka Thomasa Hyllanda Eriksena „štátne hranice nie sú, nikdy neboli a nebudú identické s hranicami kultúrny“ (cit. podľa Knopová, 2015, s. 93).

Literatúra:

- ДМИТРЕНКО, Г. В.: Механізми забезпечення ефективності фінансового контролю в діяльності національних театрів України. 2010. Dostupné na internete: <http://www.stationline.org.ua/pravo/28/998-mexanizmi-zabezpechennya-efektivnosti-finansovogo-kontrolyu-v-diyalnosti-nacionalnix-teatriv-ukra%D1%97ni.html> [8/9/2016]
- ГУСАЛЮ, Л.: Національні меншини України в політиці коренізації 20 – 30-х років ХХ століття, 2006. Dostupné na internete: http://www.ipiend.gov.ua/uploads/nz/nz_29/hutalo_natsinalni.pdf [5/3/2017]
- НІМИЧ, Р.: Divadelný život Prešova. Bratislava: Divadelný ústav 2014.
- КНОПОВА, Е.: Etnické a sociálne premeny mikroregiónu Tekova zachytené v tvorbe Divadla Potôň. Slovenské divadlo. Roč. 63, č. 2 (2015), s. 81 – 99.
- МАЗУКА, Л. І.: «Щодо питання забезпечення мовно-культурних прав етнічних росіян в Україні». Аналітична записка. 2012. Dostupné na internete: <http://www.niss.gov.ua/articles/1483/> [8/9/2016].
- НИТКА, В.: Як угорський театр з Берегова обвів кризу навколо пальця, скориставшись класичними засадами кооперації. 2011. Dostupné na internete: <http://zakarpatty.net.ua/News/78385-IAk-uhorskyi-teatr-z-Berehova-obviv-kryzu-navkolo-paltsia-skorystavshys-klasychnymy-zasadamy-kooperatsii> [8/9/2016]
- ПЕКАРЧУК, В.: Зміни характеру участі представників етноспільнот у професійному культурно-мистецькому житті незалежної України: досвід та тенденції 1990–2000 рр. Україна у світовій історії, рік 53, №. 4 (2014). с. 218–219.
- ПУКАН, М.: V premenách času. Ukrajinské divadlo. Divadlo Alexandra Duchnoviča. Bratislava/Prešov: Divadelný ústav a Divadlo Alexandra Duchnoviča 2007.
- VOLTAIRE, F. M. A.: Filozofický slovník. Bratislava: Pravda 1976.
- Výkladová správa k Európskej charte regionálnych alebo menšinových jazykov, Dostupné na internete: https://www.mzv.sk/zahranicna_politika/ludske_prava-narodnost-ne_mensiny_a_ochrana_mensinovykh_jazykov [8/9/2016].

Článok je čiastkovým výstupom projektu CBC01014 „Zdieľanie know-how z európskej integrácie a skúseností z cezhraničnej spolupráce medzi Nórskom, Ruskom a Ukrajinou“